

VLAAMS PARLEMENT

Zitting 1996-1997

24 april 1997

HANDELINGEN

COMMISSIEVERGADERING

COMMISSIE VOOR BUITENLANDSE EN EUROPESE AANGELEGENHEDEN

Interpellatie van de heer Emiel Verrijken tot de heer Luc Van den Brande, minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Wetenschap en Technologie, over het zelfbeschikkingsrecht der volkeren zoals vermeld in het Internationaal Verdrag betreffende de Burgerlijke en Politieke Rechten

Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden

Donderdag 24 april 1997

VOORZITTER : De heer Jef Sleenckx

– *De interpellatie wordt gehouden om 10.04 uur.*

Interpellatie van de heer Emiel Verrijken tot de heer Luc Van den Brande, minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Wetenschap en Technologie, over het zelfbeschikkingsrecht der volkeren zoals vermeld in het Internationaal Verdrag betreffende de Burgerlijke en Politieke Rechten

De voorzitter : Aan de orde is de interpellatie van de heer Verrijken tot de heer Van den Brande, minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Wetenschap en Technologie, over het zelfbeschikkingsrecht der volkeren zoals vermeld in het Internationaal Verdrag betreffende de Burgerlijke en Politieke Rechten.

De heer Verrijken heeft het woord.

De heer Emiel Verrijken : Ik wil in de eerste plaats stellen dat het Vlaamse volk een volk is. De minister-president heeft dit, zelf gezegd. Het Nederlandse volk waartoe zowel het Vlaamse als het Noord-Nederlandse volk behoort, wordt met zijn 17 tot 18 miljoen inwoners stilaan een volk. Er zijn andere volkeren die door de UNO erkend worden, maar die ondanks hun verdienste minder talrijk zijn.

Het Verdrag betreffende de Politieke en Burgerlijke Rechten van december 1966 wordt een generatie later gesitueerd dan het Charter zelf. Ten gevolge van een evolutie (1°) in de samenleving (2°) de toename van het oorspronkelijke vijftigtal leden van de UNO (3°) hun evolutie ten opzichte van elkaar en (4°) de evolutie van de soevereiniteit. Is artikel 1 van alinea 1 toepasselijk op het Vlaamse volk ? De lectruur op zich zal u er toe brengen de stelling van de oppositie in overweging te nemen.

Ik citeer alinea 1 : alle volkeren bezitten zelfbeschikkingsrecht. Uit hoofde van dit recht bepalen zij in alle vrijheid enzovoort. Einde citaat.

Ik citeer alinea 2 : "alle volkeren kunnen ter verwezenlijking van hun doeleinden vrij beschikken over natuurlijke rijkdommen". Ten derde wordt bepaald dat de staten die partij zijn in het Verdrag, met inbegrip van de staten die verantwoordelijk zijn voor het beheer van gebieden zonder zelfbestuur en trustgebieden, de verwezenlijking van het zelfbeschikkingsrecht bevorderen en eerbiedigen. Einde citaat. Deze drie elementen van dit artikel horen bij elkaar : zelfbeschikkingsrecht van volkeren, recht op uitbating van de natuurlijke rijkdommen van hun gebied en de verplichting van staten die voogdij uitoefenen om deze voogdij te laten uitmonden in zelfstandigheid. Dit lijkt mij bijzonder duidelijk.

Uw antwoord op een voorgaande brief van 22 november 1996 verbaast mij des te meer. U zegt daarin het volgende – en ik citeer : zoals u wellicht weet, heeft de notie zelfbeschikking, zoals vervat in artikel 1, in wezen enkel een duidelijk juridische draagwijdte in het kader van de dekolonisatie. Het is in deze optiek dat het voornoemde artikel is opgenomen zoals overigens uit de twee volgende paragrafen van dit artikel blijkt. Ik wijs in dit verband naar de definitie en de codificatie van het zelfbeschikkingsrecht in de verklaring betreffende de vriendschappelijke betrekkingen en naar de resolutie 2625 van de Verenigde Naties van 24 oktober 1970 waar deze band met de koloniale situatie nog explicieter wordt belicht. Het spreekt voor zich dat het Vlaamse volk op dit ogenblik niet ernstig kan worden beschouwd als onderworpen aan een koloniaal bewind. Einde citaat.

Over dit laatste wil ik voorbehoud maken, maar dat is misschien eigen aan onze fractie. Ik wil dit nu nog niet aan uw gedachtewereld opdringen.

Minister-president Van den Brande : Het zou goed zijn mocht u de gedachten van anderen kunnen delen. U ziet dat dit positief kan zijn.

De heer Emiel Verrijken : U hebt gezegd dat artikel 1 niet van toepassing is op het Vlaamse volk, dat het gaat om dekolonisatie. Dit is juridisch gezien onjuist. Artikel 1 op zich geeft aan dat het gaat om zelfbeschikking, eigendomsrecht over natuurlijke rijkdommen en een missie van dekolonisatie voor de naties die nog koloniale volkeren onder zich hebben. Volgens de tekst is het tegendeel duidelijk en zijn het onderscheiden begrippen.

Vlaanderen maakt aanspraak op artikel 1, alinea 1, dat niets te maken heeft met bodemrijksdommen die natuurlijk, voor zover zij in Vlaanderen nog bestaan, aan Vlaanderen toebehoren en evenmin met dekolonisatie. Ik grijp hiervoor terug naar Resolutie 2625. Die bestaat niet in een Nederlandse versie, aangezien de UNO slechts vijf officiële talen heeft. Ik citeer uit deze tekst : the principles of equal rights and selfdetermination of people. Daar gaat het over. Uit deze principes volgt : to promote friendly relations and cooperations amongst states, and – en op deze uitbreiding, and ..., baseer ik mijn hele stelling en u slaagt er niet in die te weerleggen – to bring a speedy end to colonisation. The principle of equal rights houdt dus twee begrippen in. Het ene begrip heeft met het andere niets te maken.

Ik zou honderden auteurs te hulp kunnen roepen. Ik wil u dit evenwel besparen. Ik doe een beroep op één werk, dat de bekendste en modernste commentaar geeft op het zelfbeschikkingsrecht. Het is een eerbiedwaardig, niet-recent werk dat onbetwistbaar een lichtend baken is aangezien het gebaseerd is op de verworvenheden van het Verdrag van Helsinki. Het document is afkomstig van mevrouw Sybesma-Knol en van de heer Van Bellingen. Ik wil daarmee enkel illustreren wat de tekst zo duidelijk weergeeft : end to colonisation. Ik citeer : dat van dit positiefrechterlijk recht op zelfbeschikking kan worden gesproken, lijkt niet meer voor bestrijding vatbaar. Het opnemen van de verdragen van 1966 inzake de mensenrechten heeft wat dat betreft alle twijfel weggenomen. Evenmin is er nog betwisting dat het zelfbeschikkingsrecht niet uitsluitend zijn toepassing vindt in koloniale verhoudingen waarbij van een fysieke scheiding van metropool en niet-zelfbesturend gebied sprake is. Dat het zelfbeschikkingsrecht niet alleen geldt voor koloniale verhoudingen lijkt zonneklaar. Einde citaat. Dat blijkt zonneklaar uit het feit dat dit ook een van de grondbeginselen is van de slotakte van Helsinki van 1975. Dat is het basis-

document van de Organisatie van Veiligheid en Samenwerking in Europa. In Europa waren er op dat ogenblik geen gevallen meer van zoutwaterkolonialisme. Dat is het sterkste argument. Hoe kunt u de stelling handhaven dat men in het licht van Helsinki, dus van resolutie 2625 in een Europees verband, zou spreken over dekolonisatie ? We weten immers allen dat er in 1975 geen sprake meer was van dat zogenaamde zoutwaterkolonialisme – de term is pittig Noord-Nederlands. Daarmee wordt bedoeld : een flagrant, brutaal kolonialisme. Maar daarnaast bestaat er nog zoetwaterkolonialisme, bijvoorbeeld in de verhouding tussen Vlaanderen en België.

Ik wil hier even het Belgisch gekonkel in deze gelegenheid blootleggen. Op het einde van de Tweede Wereldoorlog, zijn de akkoorden en het Charter van San Francisco opgesteld. Dat gebeurde 53 jaar geleden in een wereld die volledig verschilt van de huidige. De wereld staat er vandaag beter voor dan toen. De geboorte van dat charter liep niet gemakkelijk, want toen was het niet eenvoudig om begrippen te doen aanvaarden die vandaag, in dit parlement, vanzelfsprekend zouden moeten zijn.

In zekere zin is er toen, in Dumbarton Oaks, baanbrekend werk geleverd. Zo heette de plaats nabij Washington waar die vergaderingen werden voorbereid. Daar had men het over de vrijheid der volkeren, terwijl in het fameuze Bretton Woods de suprematie van de dollar werd voorbereid. In die dagen werd de naoorlogse Amerikaans-Russische hegemonie gevestigd. In Bretton Woods, en daarna in San Francisco, werd echter ook het zelfbeschikkingsrecht van de volkeren, en niet van de staten, erkend. Dat is de oude droom van Wilson, die dateert uit 1918, die bevestigd werd toen het Verdrag van Versailles werd afgesloten. Daarna is er weer een oorlog gekomen, met opnieuw tientallen miljoenen doden tot gevolg. Toen zegde men dat het welletjes was. Alle kwalen vloeien voort uit de afwezigheid van het zelfbeschikkingsrecht van de volkeren. Staten hadden dat zelfbeschikkingsrecht wel al ; dat is al sedert de middeleeuwen zo.

Bij die vergadering in april 1945 waren slechts vijftig staten aanwezig. De verslagen volkeren waren er niet bij ; de oorlog was op dat ogenblik trouwens nog niet afgelopen. Ook de slavenvolkeren – ik bedoel daarmee de gekoloniseerde volkeren – ontbraken, met uitzondering van Ethiopië. Die bijeenkomst werd dus uitsluitend bevolkt door de traditionele blanke staten.

Verrijken

Er gebeurde toen iets symptomatisch. De enige opposant in die dagen was de Belg Jaspas. Hij behoorde tot de aristocratische geslachten der Not-hombs en Jaspars, die België hebben gemaakt. Hij had orders gekregen van minister Spaak. Op dat moment, in april 1945, was immers de grote Wal-purgisnacht van de repressie losgebarsten. Men wou toen voor altijd de ruggengraat van Vlaanderen breken, en de Vlamingen, waarvan men moeilijk kon loochenen dat het om een volk gaat, zeker geen zelfbeschikkingsrecht geven. De heer Jaspas heeft toen, met zijn gekend extremisme, Belgische obsessies en diplomatisch talent, getracht om dat tegen te houden. In 1918 was dat gelukt. De Belg kwam toen uit de loopgrachten. België was in Versailles een grote natie. Maar in 1945 was de toestand anders. Het land was bezet geweest, en er heerste nogal wat chaos. Jaspas poging mislukte bijgevolg. Hij heeft toen als enige een amendement ingediend om het geplande zelfbeschikkingsrecht der volkeren af te voeren. De Vlaamse intelligentsia zat toen, op enkele uitzonderingen na, in de gevangenis. Vlaanderen zat op zijn knieën.

In zijn amendement had de heer Jaspas het over het beginsel der gelijkberechtiging van alle staten. We weten wat hij daarmee bedoelde. Hij had het over die vijftig eerbiedwaardige staten van Europa en Noord-Amerika. Hij trapte dus open deuren in. Dat doet België wel eens meer. Amerika wees dat voorstel af. President Roosevelt had reeds eerder, in Casablanca, aan de Marokkanen, de Arabieren en de Perzen beloofd om de wereld te dekoloniseren. Amerika drukte dus het zelfbeschikkingsrecht der volkeren door, en de tekst bleef ongewijzigd ; met verwerping van het amendement-Jaspas.

In 1945 was de thematiek der dekolonisatie erg belangrijk. Dat geef ik hier grif toe. Maar in 1966 zijn we een generatie later. En in 1975 werden in Helsinki twee duidelijk onderscheiden zaken gezegd. Enerzijds had men het over het zelfbeschikkingsrecht der volkeren ; anderzijds over de dekolonisatie.

De gedachtegang in uw antwoordbrief deugt wel ; maar de brief in zijn geheel niet. Ik begrijp dat uw juristen, en niet u zelf, deze brief hebben geschreven. Ik zou de juristen willen aanraden om hun brieven niet meer met hopeloze argumenten te stofferen. Vlaanderen is geen koloniaal rijk ; dat weten we ook. Vlaanderen is een volk ; dat zegt de minister-president zelf. Ik kan me in dat verband toch niet tot een nog grotere autoriteit wenden ? Als de minister-president Van den Brande zegt dat

de Vlamingen niet enkel een volk, maar zelfs een Groot-Nederlands volk vormen, dan moet geheel Vlaanderen daarnaar luisteren.

Uw brief deugt dus niet. Ik begrijp dat u aan Belgische noodwendigheden bent onderworpen. U schippert voortdurend. Maar nu moet u met uw juridische schranderheid toch toegeven dat de opmerking van uw juristen niet deugt. De Vlamingen vormen een volk dat recht heeft op zelfbeschikking. Misschien is wat ik nu ga zeggen eerder ongevoel. Maar gezien die brief, en omdat u misschien geneigd bent om de administratie in al haar aberraties te volgen – dat gebeurt soms wel eens –, voelt u misschien al dat er wel eens een met redenen omklede motie om de hoek kan komen kijken. Maar vooraf wil ik natuurlijk uw verrijkende opinie terzake aanhoren.

De voorzitter : Minister-president Van den Brande heeft het woord.

Minister-president Luc Van den Brande : Mijnheer de voorzitter, waarde collega's, de aanleiding van deze interpellatie vormt de brief van de heer Verrijken aan mezelf van 22 november. In die brief vroeg hij me of ik de mening ben toegedaan dat het Vlaams volk een volk is volgens de bepalingen van artikel 1, paragraaf 1 en andere van het Internationaal Verdrag betreffende de Burgerlijke en Politieke Rechten van 1966.

Ik wil hier erkennen dat u de tekst van het artikel correct hebt geciteerd, mijnheer Verrijken. Maar voor de rest bent u volgens sommige juristen bij de lezing van andere onderdelen van de tekst erg selectief tewerkgegaan. Ik wil hier paragraaf 1 van dat artikel nogmaals citeren : alle volkeren genieten van zelfbeschikkingsrecht. Uit hoofde van dit recht bepalen zij in alle vrijheid hun politieke status, en streven zij vrijelijk hun economische, sociale en culturele ontwikkelingen na. Einde paragraaf.

De twee volgende paragrafen geven de volkeren het principiële recht om vrijelijk te beschikken over hun natuurlijke rijkdommen. Ze vragen aan de staten die verantwoordelijkheid dragen over andere volkeren, de toekenning van dit zelfbeschikkingsrecht te bevorderen. U hebt dat zelf overigens ook aangegeven. In essentie antwoordde ik u dat de notie zelfbeschikkingsrecht, zoals vervat in artikel 1, paragraaf 1 van het BUPO-verdrag, in wezen enkel in het kader van de dekolonisatie een duidelijke juridische draagwijdte heeft. Ik beroep me daarvoor op de beschikbare juristen die trachten een juiste interpretatie en duiding te geven. Ik

Van den Brande

ben natuurlijk politiek verantwoordelijk voor mijn antwoord.

– *De heer Karim Van Overmeire treedt als voorzitter op.*

Dit artikel werd in deze optiek opgenomen. Ik verwijs naar resolutie 2625 van de algemene vergadering van de VN, en ik citeer : het spreekt voor zich dat het Vlaamse volk op dit ogenblik niet ernstig kan worden beschouwd als onderworpen aan een koloniaal bewind in de betekenis van het Handvest van de VN. Einde citaat.

Ik leid uit uw interpellatie af dat u enigszins ontgoocheld bent door mijn antwoord. De tekst werd nochtans niet lukraak opgesteld. Ik heb erover nagedacht en het advies ingewonnen van specialisten in internationaal publiekrecht. Elke parlementaire vraag verdient mijn volle aandacht. Ik denk dat uw ontgoocheling steunt op drie elementen. Ten eerste geeft u een verkeerde lezing van mijn antwoord. Ten tweede raadpleegt u een aantal bronnen selectief en verkeerd. Het recht op zelfbeschikking krijgt bij u een andere betekenis dan de klassieke, algemeen aanvaarde, internationaal-rechterlijke betekenis. Ten derde legt u de band met het recht op secessie. U mag zelfbeschikkingsrecht daarmee uiteraard niet gelijkstellen.

De meest voor de hand liggende oorzaak van uw ontgoocheling is waarschijnlijk dat u deze twee begrippen verwardt. U praat over secessie, dat slechts één manier is om zelfbeschikkingsrecht uit te oefenen. Volgens alle internationaal-rechterlijke auteurs, inclusief diegene die u – zij het verkeerd – citeert, is afscheiding als uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht enkel geldig in koloniale situaties. In het BUPO-verdrag van 1966 werd met koloniale situaties bedoeld : gevallen van klassiek zoutwaterkolonialisme. Zoutwaterkolonialisme is de onderdrukking van een overzees volk door een moederland. U interpreteert zoet- en zoutwaterkolonialisme verkeerd. Deze begrippen hebben niets te maken met hard of minder hard. Zoutwaterkolonialisme betekent dat er letterlijk zout water ligt tussen de onderdrukker en de kolonie. Sindsdien en dáárom wordt er ook gerefereerd naar het recht op zelfbeschikking in een aantal Europese internationaalrechtelijke teksten van latere datum worden met deze terminologie ook situaties aangeduid van "intern kolonialisme". De situatie waarbij een volk wordt onderdrukt door de staat waarvan het deel uitmaakt. In elk geval blijft dus het feit dat effectieve onderdrukking een noodzakelijke voorwaarde

vormt opdat het recht op zelfbeschikking als één van de mogelijke uitingen (er zijn er dus ook andere !) een recht op recessie zou omvatten.

Het Vlaamse volk wordt in mijn ogen niet onderdrukt. Het beschikt over eigen en democratische besluitvormingsprocedures op alle niveaus. Het oefent zijn recht op zelfbeschikking al uit. Zo eenvoudig liggen de zaken. We bepalen zelf, in overleg, welke verantwoordelijkheden en bevoegdheden we uitoefenen. We doen dat nu in een federaal verband, maar of dat nu in een unitair of zelfstandig verband is : we beslissen en oordelen zelf over ons bestuur. Dat werd trouwens nog versterkt door de hervormingen van 1993 en de rechtstreekse verkiezing van het Vlaams Parlement.

Ik heb deontologisch wat moeite met uw selectieve manier van citeren. U verwijst onder meer naar het boek van mevrouw Sybesma-Knol en de heer Van Bellingen. U citeert uit een bijdrage van de heer Kooijmans, ex-minister van Buitenlandse Zaken van Nederland, intussen benoemd tot rechter van het Internationaal Gerechtshof. Misschien citeert u onbewust het artikel slechts gedeeltelijk, maar het artikel heeft eigenlijk dezelfde teneur als wat ik zelf heb gezegd. Het is moeilijk om een debat te voeren dat steunt op verkeerde premissen.

Ten slotte geeft u een totaal verkeerde lezing van de principes die u aanhaalt. Ik citeer : to promote friendly relations and cooperation among states and to bring a speedy end to colonialism. Het is niet or maar and. U beweert, mijnheer Verrijken, dat we heel de context van het kolonialisme moeten verbreden tot het begrip onderdrukking. Ik deel die mening niet, en derhalve blijf ik bij mijn schriftelijk antwoord.

De voorzitter : De heer Verrijken heeft het woord.

De heer Emiel Verrijken : Mijnheer de minister-president, u hebt geantwoord zoals ik had verwacht. U bent zeer behendig in dergelijke juridische steekspelen. U hebt het probleem totaal ontweken.

Ik heb geen inhoud willen geven aan de term zelfstandigheid. Ik heb u gevraagd of het Vlaamse volk een volk is zoals bepaald door artikel 1 van het BUPO-verdrag. Dat artikel zegt dat elk volk recht heeft op zelfbeschikking. Uw behendigheid is voorspelbaar. U beweert dat ik het begrip onafhankelijkheid koppel aan de term zelfbeschikkingsrecht. Dat klopt niet. Aan zo'n uitspraak waag ik me niet.

Van den Brande

U hebt me gelijk gegeven, en ik ben dan ook zeer blij. U hebt gezegd dat het Vlaamse volk het recht heeft op zelfbeschikking. Voor vandaag is dat voldoende. Dat recht is trouwens geen luchtledig begrip. Het werd vastgelegd door het charter van San Francisco van 1945, door het BUPO-verdrag van 1966 en door het verdrag van Helsinki van 1975. Dat laatste verdrag heeft het enkel over Europese toestanden. Uw definitie van zoet- en zoutwaterkolonialisme slaat dan nergens op. De tekst laat u geen enkele ontsnappingsmogelijkheid : artikel 1 van het verdrag van 1966 is toepasselijk op het Vlaamse volk.

De voorzitter : Minister-president Van den Brande heeft het woord.

Minister-president Luc Van den Brande : Mijnheer Verrijken, u verwijst naar bepaalde Belgische standpunten in dit verband. Ik wil uw aandacht vestigen op de houding die België aannam in 1966 bij een discussie over het BUPO-verdrag. België pleitte er toen voor om de notie zelfbeschikking en kolonialisme niet te beperken tot het zoutwaterkolonialisme, maar ook de interne onderdrukking te laten opnemen. Dit voorstel van amendement is niet goedgekeurd, wegens verzet van onder meer de toenmalige Sovjetunie. Dat land werd op dat ogenblik geconfronteerd met een vorm van zoetwaterkolonialisme, zonder dat er zout of brak tussen lag.

De voorzitter : Mevrouw Maes heeft het woord.

Mevrouw Nelly Maes : Al sinds het ontstaan van België zijn de Vlamingen in de meerderheid geweest. Vanaf de invoering van het algemeen kies-

recht, was dat kiesrecht in handen van een meerderheid van Vlamingen. Ik maak even abstractie van het ontstaan van de Belgische staat, omdat ik er mij van bewust ben dat dit een schepping was van de grote mogendheden en niet de creatie van de Belgische revolutie.

Sinds het algemeen kiesrecht is er herhaaldelijk over de Belgische structuren beslist. De meerderheid van de Vlamingen heeft het zelfbeschikkingsrecht echter niet uitgeoefend op de wijze die leidt naar een zelfstandige Vlaamse natie. Dat kunnen we betreuren, maar het is een historische vaststelling. Dat gaat echter niet in tegen het zelfbeschikkingsrecht. Het is waarschijnlijk een gemis aan bewustzijn dat het behoren tot een natie ook tot andere expressies kan leiden.

Mijnheer Verrijken, mijn bedenking daarbij is : als het dan hoofdzakelijk een kwestie van bewustzijn is, dan moeten we middelen zoeken om dat bewustzijn te versterken. De meerderheid die een andere keuze heeft gemaakt, moeten we proberen te overtuigen zonder ze af te dreigen. Ik vrees dat uw partij de evolutie naar een grotere bewustwording niet in de hand werkt, maar eerder fnuikt. Daarom ben ik het fundamenteel oneens met de methode die uw partij gebruikt.

De voorzitter : Het incident is gesloten.

[...]

– *De vergadering wordt gesloten om 12.30 uur.*
